Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Навчально-науковий юридичний інститут

Ю. В. Кернякевич-Танасійчук

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Методичні вказівки
для підготовки до семінарських (практичних) занять
студентів заочної форми навчання спеціальності 081
Право, освітньо-професійної програми «Право»
освітнього рівня «бакалавр»

Івано-Франківськ, 2022

Затверджено на засіданні кафедри судочинства навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 10 від «30» травня 2022 року

Схвалено науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 5 від «30» червня 2022 року

Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Адміністративне процесуальне право України. Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів заочної форми навчання спеціальності 081 Право, освітньо-професійної програми «Право» освітнього рівня «бакалавр». Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 31 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовка до семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни «Адміністративне процесуальне право України», підготовки до здачі іспиту. В посібнику викладені: завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.05.2022 р.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

© Кернякевич-Танасійчук Ю.В., 2022
© ПНУ ім. В. Стефаника, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП ……..... 5

СЕМІНАРСЬКІ (ПРАКТИЧНІ) ЗАНЯТТЯ ……..…... 10

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1
ТЕМА. Адміністративна судочинство та юрисдикція адміністративних справ……10

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2
Тема. Адміністративний позов. Процесуальна форма розгляду адміністративних справ. Розгляд адміністративної справи в суді І інстанції….
……..……15
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3
Тема. Виконання судових рішень в адміністративних справах ……...…22

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ……..…… 25

ВСТУП

Адміністративно-процесуальне законодавство України має динамічний характер розвитку, що впливає на зміст та структуру процесуальних галузей права. Треба відзначити, що за період української незалежності було прийнято велику кількість законів та підзаконних актів, якими урегульовано значну кількість процесуальних відносин та адміністративно-правових конфліктів, котрі виникали в сфері публічного управління. Прийняття Кодексу адміністративного судочинства 6.07.2005 року стало поштовхом до принципово нового викладання адміністративного процесу у юридичних навчальних закладах України та впливає на зміст адміністративно-процесуальної науки, становлення якої відбувається понад п'ятдесят років і не знайшло свого кінцевого єдиного підходу до розуміння процесуальних проблем і сьогодні.

Різнопланові підходи до змісту та структури даного правового утворення, що не має узагальненого наукового аргументування зазначених позицій, не іде на користь розвитку адміністративно-процесуальної науки. Викладені обставини є суттєвою перепоною для доктринального будування системи адміністративно-процесуального законодавства та адміністративного процесу як науки та навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Адміністративне процесуальне право України» вивчається разом із іншими процесуальними галузями права. Вона є теоретичною основою для забезпечення набуття слухачами навчального курсу інтегрованих, поглиблених та системно упорядкованих знань щодо особливостей здійснення адміністративного судочинства як гарантії судового захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин.

Навчальна дисципліна побудована таким чином, щоб забезпечити послідовне і логічне викладення академічного матеріалу, розкрити зміст основних положень теорії адміністративної юстиції, правового регулювання і практики здійснення адміністративного судочинства. Вивчення навчальної дисципліни сприяє розумінню місця судового захисту прав суб'єктів громадянського суспільства у розбудові правової, демократичної держави, адаптації існуючих в Україні моделі і процедур діяльності суб'єктів публічного адміністрування до європейських норм і стандартів, їхньої ролі у забезпеченні ефективного функціонування управлінських механізмів. Окреслене коло питань є важливим для засвоєння та набуття практичних навичок студентами, що навчаються за спеціальністю «Право».

Навчальна дисципліна спрямована на формування у студентів правового світогляду та мислення, оволодіння студентами сучасними знаннями з метою формування і розвитку їх професійної компетенції у сфері адміністративного судочинства, отримання необхідного обсягу теоретичних правових знань, набуття практичних навиків правозастосування, складення процесуальних документів, ознайомлення студентів з теоретичними положеннями та практикою застосування

адміністративними судами законодавства та інших джерел адміністративного процесуального права України, оволодіння достатнім рівнем правової культури і правосвідомості для забезпечення прав, свобод та інтересів суб'єктів правовідносин у сфері адміністративного судочинства.

При вивчення дисципліни «Адміністративне процесуальне право України» застосовуються такі *форми організації навчального процесу:* лекції, семінарські (практичні) заняття, консультації, контрольна робота, екзамен, самостійна робота студентів. В свою чергу самостійна робота з даного предмету передбачає опрацювання теоретичних засад прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання; підготовка до семінарських (практичних) занять; підготовка до контрольної роботи, заліку; розв'язання і письмове оформлення методичних, практичних, термінологічних, тестових завдань; виконання індивідуальних завдань; написання наукових доповідей, підготовка тез, участь у студентських науково-практичних конференціях тощо.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять з дисципліни «Адміністративне процесуальне право України» підготовлено з урахуванням положень програми та робочої програми, вимог нормативних документів щодо регулювання навчального та освітнього процесів в обсязі, необхідному для повного й глибокого опанування студентами основних положень дисципліни.

Даний посібник покликаний допомогти студентам в процесі вивчення дисципліни «Адміністративне процесуальне право України». В нього включена тематика та зміст семінарських і практичних занять. До кожної теми, винесеної на семінарські заняття, сформульована анотація, методичні поради до її вивчення, які коротко визначають зміст теми, націлюють на вибір правильного підходу до аналізу теми, акцентують на проблемних моментах, вказують на вироблення схеми підготовки питань. До теми також подається перелік додаткової наукової літератури, ознайомлення з якою забезпечить глибший теоретичний аналіз відповідних питань, а також перелік нормативно-правових актів, які служать законодавчою основою регулювання даного виду відносин.

Основою підготовки до семінарських занять виступають навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Адміністративна юстиція. Адміністративне судочинство: навч. посіб. / Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулєвська, Р. В. Сінєльнік, І. О. Сквірський; [за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулєвської]. К.: Істина, 2007. 152 с.
2. Адміністративний процес України : підручник / за заг. ред. Д. І. Йосифовича. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 500 с.
3. Адміністративний процес : навч. посіб. / О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк, С. М. Гусаров та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Салманової, А. Т. Комзюка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 412 с
4. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / За заг. ред. Т. П.

Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с.
5. Адміністративна юстиція: проблеми теорії і практики: Настільна книга судді / за заг.ред. О.М. Пасенюка. К.: Істина, 2007. 608 с.
6. Адміністративне процесуальне (судове) право України: Підруч. / Одеська національна юридична академія / С. В. Ківалов (ред.). О.: Юридична література, 2007. 312 с.
7. Адміністративне процесуальне право України: навчально-методичний посібник / І. О. Картузова, Д. А. Козачук, А. Ю. Осадчій, Г. М. Сарибаєва. Одеса: Фенікс, 2016. 400 с.
8. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. К.: ВАІТЕ, 2015. 288 с
9. Адміністративне судочинство: навч. посіб. / І. М. Балакарєва, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків: Право, 2016. 312 с.
10. Адміністративне судочинство в Україні: теорія, правове регулювання, практика: монографія / [С. В. Ківалов та ін.]; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад." Одеса: Фенікс, 2013. 392 с.
11. Адміністративне судочинство України: підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 672 с.
12. Адміністративне судочинство: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 304 с.
13. Адміністративне судочинство: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Істина, 2011. 304 с.
14. Адміністративно-правовий захист прав громадян : навч.-метод. посіб. / [К. К. Афанасьєв та ін.] ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 279 с.
15. Адміністративно-процесуальне право України: Підручник. / За ред. О. В. Кузьменко. К.: Атіка, 2007. 416 с.
16. Баб'як А. В. Процесуальні строки а адміністративному процесі: процедурні та юрисдикційні провадження: Монографія. Львів: Каменяр, 2006. 192 с.
17. Бандурка О. М. Адміністративний процес : підручник для ВНЗ / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. К.: Літера ЛТД, 2002. 286 с.
18. Бевзенко В. М. Адміністративні суди України: навч. посіб. К.: Алерта; КНТ, 2006. 271 с.
19. Богуцький В. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Богуцький, В. В. Богуцька, В. В. Мартиновський. 3-тє вид., переробл. і допов. Х. : ФІНН, 2011. 200 с.
20. Бородін І. Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: Монографія. К.: Алерта, 2007. 184 с.
21. Бринцева Л. В. Адміністративний порядок вирішення адміністративно-правових спорів: загальна характеристика та шляхи удосконалення: монографія. Х. : ФІНН, 2011. 119 с.

22. Вплив Європейського Союзу на національне адміністративне судочинство [Текст]. – *Einfluss der Europäischen Union auf die Nationale Erwaltungsgerichtsbarkeit* : матеріали наук.-практ. конф., 25-26 трав. 2011 р./ [упоряд. С. О. Осятинський]; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Нім. служба акад. обмінів, Ун-т ім. Георга-Августа м. Гьотінген. Х. : ХНУВС, 2012. 148 с.
23. Гнатюк С. С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія. Л. : ЛьвДУВС, 2012. 155 с.
24. Голосніченко І. П. Адміністративний процес: навч. посіб. / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський. К.: ГАН, 2003. 256 с.
25. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
26. Картузова І. О. Адміністративно-процедурне право : навч.-метод. посіб. / І. О. Картузова, А. Ю. Осадчий. О. : Юрид. літ., 2008. 288 с.
27. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
28. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний процес: навч. посіб. / Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Х. : Харків юридичний, 2012. 227 с.
29. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. К. : Прецедент, 2007. 531 с.
30. Кузьменко О. В Адміністративно-процесуальне право України : підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій ; за заг. ред. О. В. Кузьменко . К. : Атіка, 2007. 416 с.
31. Кузьменко О. В. Адміністративна юстиція в Україні: Навчальний посібник. К.: Атіка, 2007. 156 с.
32. Кузьменко О. В. Курс адміністративного процесу: навч. посіб.; Нац. акад. внутр. справ. К. : Юрінком Інтер, 2012. 207 с.
33. Кузьменко О. В. Процесуальні категорії адміністративного права: Монографія. Львів: Атлас, 2004. 232 с.
34. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія. К. : Атіка, 2005. 352 с.
35. Лазур Я. В. Забезпечення прав і свобод громадян України у сфері публічного управління: адміністративно-правовий механізм : монографія; Ін-т законодавства Верховної Ради України. К. : Четверта хвиля, 2010. 283 с.
36. Миколенко О. І. Адміністративний процес та адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. Х.: Одіссей, 2010. 368 с.
37. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права: монографія. Х.: Бурун Книга, 2010. 336 с.
38. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України. / За заг. ред. Журавльова Д. В. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2017. 416 с.
39. Основи адміністративного судочинства в Україні: навч. посіб. для юр. факультетів та юр. клінік / За заг. редакцією Александрової Н. В., Куйбіди Р. О. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНТ, 2009. 248 с.

40. Основи адміністративного судочинства в Україні: Навчальний посібник. / Рябченко О. П., Бутенко В. І., Ясинюк М. М., Лічман Л. Г., Погребний С. О. Суми: “МакДен”, 2008. 200 с.
41. Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення): монографія / Н. Б. Писаренко, В. А. Сьоміна. 2-ге вид., зі змін. та допов. Харків: Право, 2012. 136 с.

До тем, винесених на розгляд на семінарських (практичних) заняттях, поданий детальний перелік питань, які будуть розглядатись на занятті, перелік контрольних питань, що носять більш конкретний, деталізований характер, передбачають здійснення узагальнення чи навпаки конкретизації окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення норм тощо і забезпечують більш глибше освоєння теми.

До деяких тем також включені практичні завдання, які передбачають юридичний аналіз відносин, кваліфікацію юридичних фактів, що мали місце, вирішення на основі нормативно-правових актів правових конфліктів, ситуацій. При вирішенні практичних завдань, насамперед необхідно проаналізувати коло відносин, які склалися, та вибрати правові норми, що підходять для врегулювання в даному випадку. Вибравши норму, слід переконатись в її чинності та автентичності тексту, перевірити межі дії, щоб впевнитись, що саме вона (чи кілька норм), стануть нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі аналізу норми відбувається також її тлумачення, з'ясування змісту з урахуванням вивчених теоретичних положень. Відповідь – вирішення практичних завдань – повинна бути максимально повною, обґрунтованою, з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів та визначенням можливих варіантів вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин. Вирішення практичних завдань з навчальної дисципліни надасть можливість студентам повною мірою оволодіти практикою застосування положень чинного процесуального законодавства, що регламентує порядок судового провадження у справах адміністративної юрисдикції.

Підготовка до семінарських (практичних) занять не вимагає переписування в зошит підготовки до занять положень підручників чи статей нормативно-правових актів, однак для належних, обґрунтованих відповідей, в першу чергу на контрольні питання та практичні завдання, в зошиті повинні бути вказані номери статей, їх положення, висновки по справі, результати вирішення конфліктів, які використовуються при відповідях, а також дають змогу викладачу оперативно перевірити підготовку до заняття. В темах, винесених на розгляд на семінарських (практичних) заняттях, містяться також питання для індивідуальних виступів (рефератів), які не були предметом розгляду на лекціях і не висвітлені належним чином в підручниках, та передбачають самостійну підготовку визначеними студентами на основі додаткової літератури з подальшим тезовим викладом на занятті.

СЕМІНАРСЬКІ (ПРАКТИЧНІ) ЗАНЯТТЯ

ТЕМА. Адміністративна судочинство та юрисдикція адміністративних справ

У межах вказаної теми досліджуються базові поняття, такі як: «адміністративна юстиція» та «адміністративне судочинство», «адміністративна юрисдикція», «адміністративний суд». Тема «Адміністративна юрисдикція та підсудність адміністративних справ» є базовою, оскільки без неї неможливо встановити дійсний характер спірних правовідносин і процес, за яким такі правовідносини мають бути вирішені юрисдикційним органом.

Необхідно розкрити зміст і визначити завдання, які покладаються на адміністративне судочинство. Головним з них є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Окрема увага повинна приділятися принципам адміністративного судочинства. У першу чергу максимально повного вивчення потребує принцип верховенства права як базовий по відношенню до всієї юрисдикційної діяльності компетентних органів. Необхідно розглянути його зміст, значення, інтерпретацію провідними вченими, галузеві особливості, а також підходи європейських правових шкіл до його визначення.

Під час вивчення питань юрисдикції адміністративних справ студент повинен у першу чергу засвоїти зміст та значення основних термінів, що використовуються у Кодексі адміністративного судочинства України, а саме: адміністративна справа, публічна служба, суб'єкт владних повноважень, адміністративний договір.

У рамках теми має бути вивчено компетенцію адміністративних судів. При цьому обов'язково проаналізувати судову практику та базові рішення судів по окремих адміністративних справах, у яких була висловлена позиція судів щодо спірних питань юрисдикції.

Необхідно досконало вивчити предметну юрисдикцію адміністративних судів. На окрему увагу заслуговує питання розподілу адміністративних справ між адміністративними судами та судами загальної юрисдикції, які діють як адміністративні. Під час вивчення територіальної підсудності варто звернути увагу на поняття індивідуально-правового акта та порівняти його із управлінськими нормативними адміністративними актами. Це дасть можливість студенту чітко зорієнтуватися у питаннях визначення територіальної підсудності. На окрему увагу заслуговує питання інстанційної юрисдикції. Його опанування неможливе без чіткого знання системи адміністративних судів України. В обов'язковому порядку необхідно також дослідити правове регулювання відносин щодо необхідності подання кількох, пов'язаних між собою позовних вимог, а також передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття, завдання та принципи адміністративного судочинства.
2. Становлення адміністративних судів в Україні, їх система та компетенція.
3. Поняття, критерії встановлення та види адміністративної юрисдикції.
4. Характеристика категорій адміністративних спорів, віднесених до адміністративної юрисдикції.
5. Поняття та види юрисдикції адміністративних справ:

а) предметна юрисдикція;

б) інстанційна юрисдикція адміністративних справ;

в) територіальна підсудність адміністративних справ та її різновиди.

6. Правила визначення юрисдикції. Наслідки недодержання правил юрисдикції.

Контрольні питання:

1. Співвідношення понять «адміністративний процес», «адміністративне право», «адміністративні процедури», «адміністративна юрисдикція», «адміністративне судочинство».

2. Які моделі адміністративної юстиції існують в світі? Яка модель адміністративної юстиції в Україні?

3. У чому завдання адміністративного судочинства?

4. В чому різниця між принципом верховенства права і принципом законності? Які особливості їх застосування в адміністративному судочинстві?

5. Яким чином розкриває зміст принципу верховенства права Конституційний суд України та Європейський суд з прав людини?

6. Чим обумовлена наявність в адміністративному судочинстві принципу офіційності? У чому полягає його зміст?

7. В чому особливості принципу диспозитивності на відміну від його змісту в цивільному процесі?

8. Чим відрізняється завдання адміністративного судочинства від завдань інших видів судочинства?

9. Охарактеризуйте публічно-правовий спір, як предмет адміністративного судочинства.

10. Дайте характеристику *критеріям оцінювання судами рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень*.

11. В чому відмінність адміністративного судового процесу від цивільного, кримінального, господарського і конституційного-юрисдикційного процесів?

12. Які існують проблеми розмежування підсудності справ?

13. Які існують підстави передачі адміністративних справ від одного адміністративного суду до іншого?

14. Які категорії справ підсудні Верховному суду як суду першої інстанції? Чим це зумовлено?

Термінологічне завдання: адміністративне судочинство, адміністративний суд, адміністративна справа, публічно-правовий спір, публічна служба, нормативно-правовий акт, індивідуальний акт, юрисдикція, підсудність, предметна юрисдикція, інстанційна юрисдикція, територіальна підсудність.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Обгрунтуйте власну точку зору запропонованим твердженням:

1-й варіант:

а) адміністративне судочинство є частиною адміністративного процесу;

б) адміністративне судочинство є окремою галуззю процесуального права поряд з кримінальним, цивільним та господарським.

2-й варіант:

а) найбільш ефективним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень є вирішення адміністративно-правових спорів спеціально створюваними для цього адміністративними судами;

б) найбільш ефективним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень є позасудова (адміністративна) процедура оскарження.

3-й варіант:

а) функції місцевих адміністративних судів повинні виконувати лише спеціально створені суди адміністративної юрисдикції – окружні адміністративні суди;

б) функції місцевих адміністративних судів повинні і надалі виконувати щодо окремих справ суди загальної юрисдикції.

Практичні завдання:

1. Н. звернулася до районного суду міста із позовом до міської ради про зобов'язання видати державний акт на право власності на земельну ділянку. У судовому засіданні позивачка пояснила, що відповідачем їй безпідставно відмовлено у задоволенні заяви про надання земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку.

Районний суд, розглянувши справу за правилами цивільного судочинства, позов задовольнив. Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, а провадження у справі закрито з підстави, що справу налеить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Дайте правову оцінку позиції суду І та апеляційної інстанцій.

2. Наказом начальника Головного територіального управління юстиції у місті Києві гр. Н. було звільнено з посади секретаря керівника відділу з питань планово-фінансової діяльності за прогул без поважних причин. Н. звернулась до Окружного адміністративного суду міста Києва з адміністративним позовом про визнання наказу про звільнення неправомірним та поновлення на займаній посаді.

Ухвалою судді Окружного адміністративного суду міста Києва у відкритті провадження в адміністративній справі було відмовлено у зв'язку із тим, що таку позовну заяву не належить розглядати у порядку адміністративного судочинства.

Чи поширюється юрисдикція адміністративних судів на спірні правовідносини сторін? Відповідь обґрунтуйте із посиланням на відповідні норми матеріального та процесуального права.

3. Державний нотаріус відмовив гр. К. у наданні свідоцтва про прийняття спадщини.

У порядку якого судочинства слід оскаржити відмову?

4. Комунальне підприємство звернулося до суду з позовом до Антимонопольного комітету України про визнання недійсним рішення про накладення штрафу у зв'язку із зловживанням ним монопольний становищем.

Чи належать ця справа до юрисдикції адміністративного суду? Дайте правову оцінку ситуації, що склалася.

5. До Харківського окружного адміністративного суду надійшла позовна заява від С. про скасування постанови у справі про адміністративне правопорушення. Встановивши, що позивач постійно проживає у м. Києві, суддя ухвалив рішення про повернення позовної заяви у зв'язку з тим, що справа не підсудна даному суду.

Які правила предметної та територіальної підсудності підлягають застосуванню у даній ситуації? Чи є законним рішення суду?

6. ПАТ звернулося з позовом до Фонду Державного Майна України про скасування наказу у частині виключення з переліку об'єктів державної власності групи А, що підлягають приватизації шляхом викупу, двоповерхової адмінбудівлі, що орендується ПАТ.

Окружний адміністративний суд міста Києва відмовив у відкритті провадження у справі, обґрунтовуючи тим, що справа не належить до юрисдикції адміністративних судів, так як ФДМУ у даному випадку виступає як власник державного майна та здійснює продаж об'єктів малої приватизації, які знаходяться у загальнодержавній власності, у порядку, встановленому законом, а відповідно не реалізовує функції державного управління.

Чи підлягає справа розгляду в порядку адміністративного судочинства? Відповідь обґрунтуйте

Нормативні акти та література:

1. Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р.
2. Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 грудня 2010 р.
3. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р.
4. Про практику застосування адміністративними судами положень Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI "Про доступ до публічної інформації" : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 30 вересня 2013 р.
5. Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням

іноземця та особи без громадянства в Україні : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 р.

6. Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2010 р. у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів “а”, “б”, “в”, “г” статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

7. Андрійко О. Адміністративні суди: питання визначення юрисдикції. *Роль і вплив практики адміністративного судочинства на розвиток публічного права*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю утворення Вищого адміністративного суду України (м. Київ, 29-30 листопада 2012 р.): зб. матеріалів / за заг. ред. І.Х. Темкіжева. К.: Істина, 2012. С.100 – 109.

8. Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і законності. *Право України*. 2011. № 4. С. 4–11.

9. Білуга С. В. Проблеми предметної підсудності в адміністративному судочинстві. *Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права*: зб. наук. статей / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. Київ: Юрінком Інтер, 2012. С. 80–88.

10. Блажівська Н. Є. Щодо проблемних аспектів підвідомчості справ про оскарження рішень суб`єктів владних повноважень у контексті статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на справедливий суд). *Проблеми теорії та практики адміністративної юстиції*: зб. наук. статей / М.І. Смокович, М.І. Цуркан, В.Г. Перепелюк та ін. К.: Юрінком Інтер, 2012. С.298 – 305.

11. Богдан Б. В. Адміністративне судочинство як складова судової та адміністративно-правової реформ. *Правове регулювання економіки*. 2014. № 14. С. 172-182.

12. Бутенко В. І. Публічно-правовий спір: розмежування юрисдикцій судів. *Вплив адміністративного судочинства на розвиток публічного права в Україні*: зб. наук. статей / за заг. ред. І.Х. Темкіжева. К.: Юрінком Інтер, 2012. С.74 – 79.

13. Коверзнев В. О. Дихотомія права як критерій визначення сфери діяльності адміністративного суду / В. О.Коверзнев // Юридична Україна. – 2013. – № 7. – С. 24-28.

14. Коверзнев В. О. Засади розмежування юрисдикції загальних і адміністративних судів України при вирішенні окремих категорій справ / В.О.Коверзнев // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2013. – № 3. – С. 62-68.

15. Коверзнев В. О. Розмежування юрисдикції адміністративних та господарських судів: проблеми теорії і практики. *Форум права*. 2013. № 2. С. 223-229.

16. Колпаков В. К. Юрисдикція адміністративних судів. Кн. 1: Поняття адміністративної юрисдикції. Поняття адміністративного суду. Організація адміністративного суду. 2011. 350 с.

17. Колпаков В. К. Юрисдикція адміністративних судів. Кн. 2: Підсудність адміністративних справ. Зразки судових процесуальних документів. Класифікатор категорій адміністративних справ. Схема системи адміністративних судів. 2011. 251 с.

18. Колпаков В. Принцип офіційного з’ясування всіх обставин у справі в системі принципів адміністративного судочинства. *Право України*. 2014. № 3. С. 47–55.

19. Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення) : моногр. 2-ге вид., зі змін. та допов. Х. : Право, 2012. 136 с.

20. Писаренко Н. Про складові незалежної адміністративної юстиції. *Право України.* 2016. № 2. С. 31–37.

21. Писаренко Н. Б. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії. *Вісн. Нац. акад. прав. наук України.* 2016. № 3. С. 214–228.

22. Саприкіна І. Проблеми визначення адміністративної юрисдикції. *Роль і вплив практики адміністративного судочинства на розвиток публічного права*: матеріали міжнар.

наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю утворення Вищого адміністративного суду України (м. Київ, 29-30 листопада 2012 р.): зб. матеріалів / за заг. ред. І.Х. Темкіжева. К.: Істина, 2012. С.110 – 124.

23. Смокович М. І. Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій: моногр. К.: Юрінком Інтер, 2012. 304 с.

24. Константий О. В. Судовий захист прав і свобод приватних осіб у публічно-правових спорах: міжнародний і національний рівень адміністративного судочинства. *Адміністративне право і процес*. 2013. №2 (4). С.196-203.

25. Кравчук В. Адміністративне судочинство як правовий механізм забезпечення народовладдя. *Публічне право*. 2015. № 4 (20). С.109-114.

26. Сідей Я. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 6. С. 199-200.

27. Щавінський В. Р. Захист інтересів держави в адміністративному судочинстві як об'єкт адміністративно-правової науки. *Публічне право.* 2015. №1 (17). С.57-72.

28. Яремак З. В. Зміст поняття «юрисдикції» у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини. *Верховенство права та правова держава*: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 21-22 жовтня 2016 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2016. С. 86 – 89.

ТЕМА. Адміністративний позов. Процесуальна форма розгляду адміністративних справ в суді І інстанції

У рамках цієї теми має бути вивчено процедуру розгляду адміністративної справи судом І інстанції. Беручи до уваги стадії судового розгляду, першопочатково необхідно з'ясувати процесуальний порядок звернення до адміністративного суду, основними складовими якого є: дотримання правил про юрисдикцію та підсудність; дієздатність позивача; дотримання належної форми звернення до адміністративного суду; строку звернення до адміністративного суду. Основним акцентом практичної складової – це складення позовної заяви. Студент повинен знати всі вимоги, що висуваються до вказаного документа, порядок його оформлення, процедуру подання до суду, усунення помилок тощо.

За результатами первинного вивчення позовної заяви суд на стадії відкриття провадження у справі наділений такими повноваженнями: залишення позовної заяви без руху; повернення позовної заяви; відмова у відкритті провадження у справі; відкриття провадження у справі. У зв'язку з цим, студентам необхідно визначити підстави для винесення тієї чи іншої ухвали, а також з'ясувати процесуальні наслідки використання судом того чи іншого повноваження (можливість чи неможливість повторного звернення до адміністративного суду з тим самим позовом).

Наступне, на що слід звернути увагу, - це процесуальний порядок проведення підготовчого провадження. Варто з'ясувати, які дії та які питання вирішує суд, мету та порядок проведення попереднього судового засідання, а також судові рішення за наслідками підготовчого провадження.

Судовий розгляд є обов'язковою та центральною стадією процесу в адміністративній справі, тому що тільки у цій стадії справа вирішується по суті. Розгляд справи провадиться шляхом послідовного вчинення судом і учасниками процесу комплексу процесуальних дій, що складають певні частини, кожна з яких має свої завдання і відповідний зміст. У зв'язку з цим, студентам варто звернути увагу на саму процедуру розгляду справи, на процесуальні повноваження суду та учасників адміністративного процесу залежно від етапу судового розгляду (підготовчий, дослідження доказів, судові дебати, прийняття рішення).

Одним з головних питань теми є вивчення порядку прийняття судового рішення, яке є найважливішим актом правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства є обов'язковим до виконання на всій території України. Студент повинен знати види рішень, порядок їх ухвалення, форму рішень та зміст тощо.

Також варто дослідити питання можливості судового розгляду без участі сторін та інших осіб, які беруть участь у розгляді справи та призначення судових засідань. Це, зокрема, письмове та скорочене провадження в адміністративній справі. Необхідно дослідити умови проведення судового розгляду в таких формах та дати порівняльний аналіз цих двох інститутів.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Право на звернення до адміністративного суду. Поняття, форма та зміст адміністративного позову.
2. Відкриття провадження в адміністративній справі. Повноваження суду на етапі відкриття провадження у справі.
3. Мета та зміст стадії підготовчого провадження. Попереднє судове засідання: мета та порядок проведення.
4. Порядок врегулювання спору за участю судді на етапі підготовчого провадження.
5. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження.
6. Поняття, завдання та форми судового розгляду в адміністративній справі.
7. Етапи судового розгляду у адміністративних справах за правилами загального позовного провадження: підготовча частина; розгляд справи по суті; судові дебати; ухвалення та оголошення рішення суду першої інстанції.
8. Поняття, види судових рішень та їх форма.
9. Вимоги, яким мають відповідати судові рішення та порядок усунення недоліків у судових рішеннях судом, який його ухвалив.
10. Набрання рішенням та ухвалою адміністративного суду законної сили.
11. Особливості розгляду справ за правилами спрощеного позовного провадження.

Контрольні питання:

1. У якій формі до адміністративного суду подається адміністративний позов?
2. Назвіть складові права на судовий захист. В чому відмінність права на звернення до суду та права на пред’явлення позову?
3. За наявності яких юридичних фактів відбувається порушення адміністративної справи?
4. Які процесуальні наслідки прийняття судом ухвали про повернення позовної заяви? Відмови у відкритті? Залишення заяви без розгляду?
5. Які питання вирішує суд в ухвалі про відкриття провадження у справі?
6. Які існують засоби забезпечення позову?
7. Яка мета підготовки справи до розгляду?

8. Які ознаки характеризують стадію підготовки справи до судового розгляду?

9. Яке рішення може прийняти адміністративний суд за результатами проведення підготовчого провадження?

10. Повноваження суду під час підготовчого етапу судового засідання.

11. Дайте порівняльну характеристику відкладення розгляду справи та зупинення провадження у справі?

12. Визначте, які законодавчо закріплені підстави для оголошення перерви.

13. Охарактеризуйте ускладнення, що тягнуть за собою неможливість прийняття рішення по суті.

14. Які особливості окремої ухвали суду? Порядок виконання такої ухвали.

15. Питання, які вирішує суд під час прийняття рішень.

16. Питання, які вирішує суд під час прийняття ухвал.

17. Визначте зміст резолютивної частини рішення суду.

18. Який порядок набрання законної сили рішення? Ухвали суду?

19. Порядок роз'яснення рішення.

20. Проаналізуйте особливості провадження в окремих категоріях адміністративних справ.

Термінологічне завдання: позов, позовна заява, процесуальна форма, підготовче провадження, загальне позовне провадження, спрощене позовне провадження, повноваження суду, судові дебати, судова промова, репліка, спосіб судового захисту, судове рішення, рішення суду, ухвала, додаткове рішення, законна сила судового рішення.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Виберіть, яке із запропонованих тверджень, на Вашу думку, є правильним та обґрунтуйте власну точку зору:

а) у КАС України процесуальна форма розгляду адміністративних справ як скорочене провадження є доцільною та виправданою;

б) у КАС України недоцільно закріплювати таку спеціальну процесуальну форму розгляду адміністративних справ, як скорочене провадження.

2. Скласти проекти процесуальних документів:

- ухвали про закриття провадження у справі на підставі п. 1 ст. 238 КАС;
- ухвали про залишення позову без розгляду на підставі п. 9 ч. 1 ст. 240 КАС;
- окремої ухвали суду.

Практичні завдання:

1. Центр зайнятості звернувся до суду з позовом до К. про стягнення

незаконно отриманої допомоги по безробіттю. Позивач стверджував, що за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття відповідачу виплачено одноразову допомогу вже після того, як останній був працевлаштований, а отже, не мав права на її отримання.

До юрисдикції якого суду відноситься вирішення даної справи? Якою має бути форма звернення до суду? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на нормативні положення.

2. Колишній головний спеціаліст виконавчого комітету міської ради О. звернулася до окружного адміністративного суду з позовною заявою про стягнення з виконкому заробітної плати у розмірі 2 140 гривень за останні три місяці перед її звільненням, протягом яких вона зарплату не отримувала. Суд відмовив у відкритті провадження у зв'язку з тим, що таку заяву не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки О. вже не перебуває на публічній службі, а заявлені нею вимоги є вимогами, що випливають з трудових правовідносин.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та підготуйте правову позицію.

3. Підприємець П. звернувся з адміністративним позовом до заступника голови Державної податкової адміністрації України про визнання незаконними його дій, покладення на нього обов'язку спростувати недостовірну інформацію та відшкодувати моральну шкоду.

За словами П., відповідач під час прес-конференції заявив, що «суб'єкт підприємницької діяльності П. Ясен не сплатив до державного бюджету 8 млн. грн. податків, ухиляється від їх сплати, чим вчинив злочин, що карається згідно з Кримінальним кодексом». Під час розгляду справи адміністративний суд відмовив у задоволенні клопотання позивача про ведення фіксації судового процесу технічними засобами, заборонив йому самому здійснювати аудіозапис ходу судового засідання на диктофон. Суд першому надав слово для пояснень представникові відповідача, який наполіг на тому, що справу не можна розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки виник суто цивільний спір. Погодившись з позицією відповідача, суд, не виходячи до нарадчої кімнати, постановив усну ухвалу про залишення заяви без розгляду, пообіцявши направити її текст сторонам поштою через один-два дні.

Які процесуальні порушення допустив адміністративний суд?

4. До окружного адміністративного суду звернулося Управління Пенсійного фонду України із позовом до фізичної особи – підприємця. Позивач просив суд стягнути з відповідача заборгованість зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за 2013 рік у сумі 4572 грн 42 коп. У ході попереднього судового засідання позивач заявив клопотання про забезпечення позову шляхом накладання арешту на рахунки та майно відповідача.

Чи належний спосіб забезпечення позову обрано позивачем? Чи може у даному разі суд ухвалити рішення про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову?

5. Гр. В. звернувся до Окружного адміністративного суду міста Києва з адміністративним позовом до Державної пенітенціарної служби України про визнання протиправним та скасування наказу № 109, поновлення на посаді начальника багатопрофільної лікарні - лікаря при виправній колонії управління Державної пенітенціарної служби України в місті Києві та Київській області; стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу в розмірі 14 398,8 грн.

У судовому засіданні представник позивача заявив клопотання про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову шляхом зобов'язання відповідача видати наказ про поновлення Данилишина Р.В. на раніше займаній посаді та допустити його до виконання посадових обов'язків. Клопотання обґрунтував тим, що поновлення прав позивача стане неможливим без вжиття таких заходів, а також очевидною є протиправність наказу про звільнення його із займаної посади.

Ухвалою суду про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову було у повному обсязі задоволено клопотання представника позивача.

Надайте правову оцінку обґрунтованості ухвали суду про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову. Яка мета вжиття заходів забезпечення адміністративного позову в адміністративному судочинстві?

6. М. звернувся з адміністративним позовом до митниці, в якому просив скасувати постанову в справі про порушення митних правил. Здійснюючі підготовку справи до розгляду, суддя дійшов висновку, що для всебічного та об'єктивного її вирішення необхідно з'ясувати такі обставини: хто прийняв рішення про визначення митної вартості товару; на підставі яких відомостей її визначено; який метод визначення митної вартості застосовано; чим обґрунтовано застосування саме такого методу. Позивач не надав суду документів, на підставі яких можна було б з'ясувати ці обставини.

Як має діяти суддя? Які процесуальні рішення він має ухвалити? Відповіді обґрунтуйте.

7. Пенсіонер Т. звернувся до районного суду з позовом про зобов'язання виконавчого комітету сільської ради розглянути його заяву про виділення йому одноразової грошової допомоги для закупівлі дров на зиму і дати на неї відповідь. Виконком сільради просив у задоволенні позову відмовити і зазначив, що така заява Т. до нього не надходила. Суд запропонував виконавчому комітету подати журнал реєстрації звернень громадян, але той пропозицію суду проігнорував. Суд розглянув справу на підставі наявних матеріалів і відмовив у задоволенні позову, оскільки позивач не довів факту подання заяви до сільради.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та підготуйте правову позицію.

8. Гр. Г. звернувся до адміністративного суду із позовом про визнання незаконною бездіяльність Управління архітектури Сумської міської ради. На перше засідання відповідач не з'явився. На друге засідання відповідач також не з'явився. Коли відповідач не з'явився на третє засідання, суддя закрив провадження у справі. Належним чином відповідач був повідомлений лише першого разу.

Чи правильно вчинив суддя?

9. В. звернулася до суду з позовною заявою, в якій просила зобов'язати архітектурно-будівельну інспекцію розглянути її скаргу на дії працівника інспекції.

Суд розглянув справу в порядку скороченого провадження й задовольнив вимоги позивачки.

Відповідач, отримавши копію постанови, звернув увагу на те, що в даному судовому рішенні відсутня описова частина, в якій окреслюються позовні вимоги, висвітлюється позиція відповідача, а також йдеться про досліджені судом докази.

Чи є підстави для оскарження рішення в апеляційному порядку? Відповідь обґрунтуйте.

10. Суд прийняв постанову, якою задовольнив позовні вимоги позивача, однак у постанові помилково вказав найменування відповідача. Позивач помітив помилку через 10 днів.

Що слід зробити позивачу?

11. Особа_1 звернулася до суду з позовом до Держреєстратора та ДРС, у якому просило: визнати протиправним та скасувати рішення Держреєстратора про відмову у державній реєстрації права власності та зобов'язати ДРС вчинити дії щодо реєстрації права власності.

На обґрунтування позову посилалася на те, що Держреєстратор неправомірно відмовив у державній реєстрації речових прав на нерухоме майно, оскільки Особа_1 подала всі необхідні документи на підтвердження виникнення прав на це майно.

Дайте правову оцінку ситуації, що виникла. Яке рішення, на Вашу думку, повинен прийняти суд та який спосіб захисту порушеного права обрати?

12. ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом до Пенсійного фонду України, оскаржуючи відмову Управління Пенсійного фонду України донарахувати та виплатити ОСОБА_1 щомісячне підвищення до пенсії як дитині війни за період з 16.06.2010 року по 16.12.2010 року.

В судове засідання позивач не з'явився, надав суду заяву, в якій підтримав позовні вимоги, просив їх задовольнити та розглянути справу без його участі.

Представник Управління Пенсійного фонду України в м. Первомайську Миколаївської області в судове засідання не з'явився, надав суду заяву, в якій

просить розглянути справу в його відсутність, а також заперечення, згідно яких відповідач позов не визнає.

Визначте процесуальний порядок розгляду даної адміністративної справи. У випадку задоволення позову, який спосіб захисту порушеного права, на Вашу думку, повинен обрати суд?

Нормативні акти і література:

1. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 р.
2. Про судове рішення в адміністративній справі : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р.
3. Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р.
4. Рекомендація № R (89) 8 Комітету Міністрів державам-членам стосовно тимчасового судового захисту в адміністративних справах.
5. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів державам-членам стосовно альтернатив судовому вирішенню спорів між адміністративними органами влади і приватними особами.
6. Беляневич О. До питання про адміністративний позов. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1. С. 138-147.
7. Горбалінський В. В. Судова помилка в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2015. 205 с.
8. Завальнюк І.В. Спрощене провадження в адміністративному судочинстві України : дис.. … канд. юрид наук. Одеса, 2017. 274 с.
9. Завальнюк І. Скорочене провадження – дієвий засіб оптимізації системи адміністративного судочинства. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2011. № 2.
10. Колпаков В., Гордєєв В. Позов в адміністративному судочинстві: поняття, сутність та ознаки. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2010. № 2.
11. Смокович М.І. Теоретико-практичні проблеми застосування строку звернення до адміністративного суду. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2011. № 2. С. 32–44.
12. Смокович М.І. Строк звернення до суду в адміністративному судочинстві. *Часопис Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 2(4). URL: http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11smivas.pdf
13. Смокович М.І. Скорочене провадження в адміністративній справі: проблеми та перспективи. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2011. № 3. С.13-23.
14. Писаренко Н. Б. Межі судового контролю щодо дискреційних адміністративних актів: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 109-119.
15. Чемодурова Н. О. Адміністративно-правові засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 18 с.
16. Черникова А. О. Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 21 с.

ТЕМА. Виконання судових рішень в адміністративних справах

Набрання рішенням законної сили зумовлює обов'язковість виконання цього рішення всіма суб'єктами права на всій території України. Питання виконання судового рішення є невід'ємним елементом права на справедливий суд.

Процесуальні питання суду, пов'язані із примусовим виконанням рішень в адміністративних справах визначено розд. IV КАС України.

КАС України також визначено повноваження суду щодо здійснення судового контролю. На відміну від інших судових процедур, адміністративне судочинство передбачає спеціальні форми судового контролю, зокрема, зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання рішення суду. Необхідно проаналізувати проблеми практичного характеру щодо застосування такої форми судового контролю.

Особливістю виконання рішень адміністративних судів є те, що як правило до їх виконання неможливо застосувати механізм примусового виконання рішення, визначеного законом України «Про виконавче провадження». Водночас і ті рішення, які підлягають виконанню в примусовому порядку (рішення про стягнення), виконуються, як правило, відповідно до закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». Тому при підготовці до семінарського заняття студенти повинні проаналізувати зазначені вище нормативно-правові акти та визначити сферу дії кожного з них.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття, зміст судового рішення та його властивості.
2. Процесуальні питання, які вирішуються судом під час примусового виконання рішень в адміністративних справах.
3. Форми судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах:

а) звітування суб'єкта владних повноважень про виконання рішення;

б) оскарження рішення, дії чи бездіяльності органів примусового виконання рішення.

4. Особливості виконання рішень за окремими категоріями адміністративних справ:

а) Особливості примусового виконання рішень про стягнення;

б) Виконання рішень адміністративних судів зобов'язального характеру;

в) Виконання рішень про визнання нечинним нормативно-правового акту.

5. Поворот виконання судового рішення.

Контрольні питання:

1. Характеристика властивостей судового рішення, яке набрало законної сили.
2. Визначте умови обов'язковості виконання судового рішення.
3. Охарактеризуйте преюдиційність рішення.
4. Які питання, що виникають під час примусового виконання, належать до виключної компетенції суду?

5. Питання юрисдикції та підсудності у справах, що стосуються примусового виконання рішення.

6. Які заходи впливу можуть застосовуватися до боржника за невиконання рішення адміністративного суду? Від чого це залежить?

7. Які строки звернення до примусового виконання судових рішень в адміністративних справах?

8. Визначте порядок виконання рішення про стягнення із суб'єкта владних повноважень грошових коштів.

9. Особливості виконання рішення про заборону проведення мітингу.

10. В яких категоріях справ не допускається поворот виконання?

Термінологічне завдання: судове рішення, постанова, ухвала, обов'язковість судового рішення, примусове виконання рішення, судовий контроль, поворот виконання.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

Дайте порівняльну характеристику вирішення процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень в адміністративних справах зобов'язального характеру та рішень про стягнення.

Практичні завдання:

1. Постановою Деснянського районного суду м. Києва від 07.12.2016 року було задоволено позовні вимоги до Управління ПФУ в Деснянському районі м. Києва та зобов'язано відповідача здійснити перерахунок його пенсії та виплатити йому щомісячну додаткову пенсію за шкоду, заподіяну здоров'ю, як особі, постраждалій внаслідок аварії на ЧАЕС виходячи з 75% мінімальної пенсії за віком та державну пенсію не менше 8 мінімальних пенсій за віком починаючи з 21.04.2016 року та здійснювати її виплату без обмеження в часі. 11.11.2017 року позивач подав заяву про відкриття виконавчого провадження, тому що боржником рішення суду виконано не було. 21.11.2017 року позивач отримав повідомлення про повернення виконавчого документу без прийняття до виконання, оскільки виконавчий документ пред'явлено не за місцем виконання або не за підвідомчістю. Стягувач вважає незаконними дії відповідача щодо відмови відкрити виконавче провадження за виконавчим листом, виданим на виконання рішення суду, а також такими, що порушують його конституційні права.

Вирішіть юридичний аналіз даній ситуації. Які дії на захист свої порушених прав може вчинити стягувач?

2. Івано-Франківським окружним адміністративним судом розглянуто адміністративну справу за позовом управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Івано-Франківській області до фізичної особи - підприємця про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду

(контролю). Постановою Івано-Франківського окружного адміністративного суду позов задоволено повністю. Застосовано заходи реагування у вигляді зупинення та заборони експлуатації будівель, споруд, приміщень деревообробного цеху фізичної особи-підприємця шляхом опечатування вхідних дверей, окрім виконання робіт, пов'язаних з усуненням порушень вимог законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки. Постанову звернуто до негайного виконання. На виконання цього судового рішення, Івано-Франківським окружним адміністративним судом видано стягувачу виконавчий лист. Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Івано-Франківській області звернулося до державної виконавчої служби із заявою про примусове виконання рішення суду.

Головним державним виконавцем Долинського районного відділу державної виконавчої служби повернуто виконавчий документ стягувану без прийняття до виконання щодо примусового виконання виконавчого листа, у зв'язку з тим, що пред'явлений виконавчий документ не містить дій зобов'язального характеру, тому не підлягає виконання органами державної виконавчої служби.

Дайте правовий аналіз практичній ситуації. Чи правомірною є повернення виконавчого листа? Чи дане рішення може підлягати негайному виконанню?

3. У результаті розгляду справи за позовом М. суд постановив рішення, яким зобов'язав управління Пенсійного фонду України здійснити виплати на її користь, як дитині війни.

Позивачка звернулася із заявою про зміну способу виконання даного рішення – зобов'язання здійснити ці виплати на їх стягнення.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін апеляційним судом, зазначену заяву задоволено. Управління Пенсійного фонду України оскаржило ухвалу про зміну способу виконання рішення до Верховного суду вважаючи, що скарга є необґрунтованою, а викладені в ній доводи повторюють ті, що були належним чином досліджені та оцінені судами попередніх інстанцій, а тому необхідності в їх перегляді немає.

Яке, на Вашу думку, рішення має прийняти Верховний суд? Відповідь обґрунтуйте.

Література:

1. Про огляд практики застосування адміністративними судами статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України: постанова Пленуму ВАСУ № 3 від 13.03.2017 р.
2. Безпалько С. В. Правові засади вирішення адміністративними судами спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.
3. О. Крупчан, В. Перепелюк. Виконання судових рішень адміністративних судів: проблеми та шляхи їх вирішення. *Юридична Україна*. 2010. № 2. С. 4 – 11.
4. Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/naukovi_visnovki/nauk_visnovok_01_03_2018

5. Перепелюк В. Деякі питання примусового виконання судових рішень у справах «особа проти суб'єкта владних повноважень». *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2010. №1.

6. Перепелюк В. Порядок виконання деяких видів постанов суду у справах щодо колегіальних рішень (дій, бездіяльності) потребує удосконалення. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2010. №3

7. Перепелюк В.Г. Виконання судового рішення, ухваленого на користь приватної особи – позивача: проблеми та шляхи їх усунення. *Проблеми теорії та практики адміністративної юстиції* : зб. наук. статей / М.І. Смокович, М.І. Цуркан, В.Г. Перепелюк та ін. К.: Юрінком Інтер, 2012. С.306 – 365.

8. Труш М. Вимоги до судового рішення в адміністративній справі. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Випуск 58. С. 170–175.

9. Труш М. І. Межі законної сили судових рішень в адміністративній справі. *Адміністративне право і процес*. № 1(11). 2015. С. 277 – 282.

10. Труш М. Порядок набрання законної сили судовими рішеннями в адміністративній справі та особливості їх виконання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 156-161.

11. Черепій П. Судовий контроль за виконанням судових рішень: юридична природа правових відносин. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2010. № 2.

12. Яремак З.В. Механізм примусового виконання рішень адміністративних судів, боржниками за якими є суб'єкти владних повноважень. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 14-15 листопада 2014 р.). Ужгород : ФОП Береза А. Е., 2014. С. 188 – 192.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1.
Адміністративні провадження

ТЕМА 1. Адміністративно-процесуальне право як галузь права

Поняття адміністративно-процесуального права та його значення. Сучасні теоретико-правові концепції адміністративно-процесуального права України. Співвідношення з суміжними поняттями: адміністративний процес, адміністративні процедури, адміністративні провадження.

Предмет, метод та система адміністративного процесуального права.

Функції адміністративно-процесуального права.

Поняття та види джерел адміністративного процесу.

Взаємодія адміністративно-процесуального права з іншими галузями права.

ТЕМА 2. Загальна характеристика адміністративних проваджень

Поняття та ознаки адміністративних проваджень.

Класифікація адміністративних проваджень. Провадження у сфері управління, провадження з адміністративного судочинства та адміністративно-деліктні провадження як зміст адміністративного процесу.

Стадії адміністративних проваджень, їх характеристика.

ТЕМА 3. Провадження у сфері управління

Провадження у сфері управління: поняття, види.

Провадження за заявою суб’єкта: реєстраційні та дозвільні.

Провадження за скаргою суб’єкта: правове регулювання, загальні та спеціальні органи, уповноважені на розгляд скарг.

Провадження за ініціативною органа владних повноважень: контрольно-наглядові провадження, провадження із застосування заходів адміністративного примусу.

ТЕМА 4. Провадження у справах про адміністративні правопорушення

Загальна характеристика провадження в справах про адміністративні правопорушення: завдання та принципи провадження. Види проваджень у справах про адміністративні правопорушення: звичайне, спрощене.

Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення. Органи (посадові особи), які розглядають справи про адміністративні правопорушення: адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад; районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди; органи внутрішніх справ; органи державних інспекцій, інші органи (посадові особи) уповноважені розглядати і вирішувати справи про адміністративні правопорушення, їх компетенція.

Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення.

Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення:

відкриття провадження; розгляд справи; винесення постанови; перегляд постанови; виконання постанови.

ТЕМА 5. Адміністративний (позасудовий) порядок захисту прав у сфері публічно-правових відносин

Загальні правові засади оскарження в адміністративному (позасудовому) порядку.

Порядок звернення до органів загальної компетенції, уповноважених на розгляд скарг. Процедура розгляду та прийняття рішення. Правові наслідки прийнятого рішення.

Звернення до спеціальних органів, уповноважених на розгляд скарг в окремих категоріях публічно-правових спорів.

Проблемні питання виконання рішень, прийнятих в адміністративному (позасудовому) порядку з метою захисту прав, свобод та законних інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Змістовий модуль 2.
Адміністративне судочинство

ТЕМА 6. Адміністративна юрисдикція та підсудність адміністративних справ.

Поняття адміністративної юстиції та її ознаки. Матеріальний, процесуальний та організаційний критерії адміністративної юстиції.

Адміністративне судочинство: поняття, основні завдання та принципи. Принципи змагальності, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі: співвідношення та взаємозв'язок в адміністративному судочинстві.

Загальні засади організації та діяльності адміністративних судів. Система адміністративних судів та їх повноваження.

Поняття адміністративної юрисдикції та її види. Предметна юрисдикція. Характеристика категорій адміністративних спорів, віднесених до компетенції адміністративних судів. Загальні правила відмежування адміністративної юрисдикції від інших видів юрисдикції. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів. *Інстанційна юрисдикція. Територіальна юрисдикція (підсудність).*

Наслідки порушення правил щодо адміністративної юрисдикції.

ТЕМА 7. Суб'єкти адміністративного судочинства

Поняття та ознаки суб'єктів адміністративного процесуального права. Класифікація суб'єктів адміністративного процесуального права. Адміністративна процесуальна право- та дієздатність: поняття, умови набуття та порядок припинення.

Суд як основний суб’єкт адміністративно-процесуальних правовідносин. Склад суду. Відвід судді.

Учасники справи. Поняття, ознаки та процесуальний статус сторін. Поняття неналежної сторони в адміністративному процесі; порядок і умови її заміни. Поняття, види та процесуальний статус третіх осіб в адміністративному процесі. Процесуальне правонаступництво: підстави та умови вступу у розгляд справи правонаступника.

Процесуальне представництво в адміністративному процесі та його види. Підстави участі законного представника в адміністративному процесі, його повноваження. Процесуальний статус договірного представника в адміністративному судочинстві.

Особливості участі у справі органів та осіб, яким за законом надано право захищати права та інтереси інших осіб.

Процесуальний статус інших учасників судового процесу (помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідка, експерта, експерта з питань права, перекладача, спеціаліста).

ТЕМА 8. Докази та доказування в адміністративному процесі

Поняття та класифікація доказів. Письмові, речові й електронні докази. Висновки експертів. Показання свідків.

Порядок формування та зміст предмету доказування. Характеристика фактів, що не підлягають доказуванню.

Доказова діяльність суду та інших суб’єктів в адміністративному судочинстві. Особливості доказування в адміністративному судочинстві.

Правила оцінки доказів судом. Належність, допустимість, достовірність та достатність доказів.

Забезпечення доказів.

ТЕМА 9. Судові витрати

Поняття та види судових витрат в адміністративному процесі. Судовий збір: порядок сплати та пільги при оплаті судового збору.

Витрати, пов’язані з розглядом судової справи: на професійну правничу допомогу; сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду; пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз; пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи.

Відстрочка, розстрочка та зменшення розміру судових витрат.

Розподіл судових витрат між сторонами.

ТЕМА 10. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві

Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.

Види заходів процесуального примусу: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід; штраф.

ТЕМА 11. Адміністративний позов. Процесуальна форма розгляду адміністративних справ. Розгляд адміністративної справи в суді І інстанції

Адміністративний позов: поняття, ознаки, елементи. Форма, зміст позовної заяви. Зміна адміністративного позову або відмова від нього. Зустрічний позов. Забезпечення адміністративного позову.

Поняття, завдання та форми судового розгляду в адміністративній справі. Позовне провадження в адміністративному судочинстві. Судовий розгляд справи у спрощеному провадженні. Судовий розгляд справи у порядку письмового провадження.

Повноваження адміністративного суду на етапі відкриття провадження у справі. Підстави залишення позовної заяви без руху. Підстави та наслідки повернення позовної заяви. Підстави та наслідки відмови у відкритті провадження в адміністративній справі. Правові наслідки відкриття провадження у справі.

Поняття і завдання підготовки адміністративної справи до судового розгляду. Поняття, мета і порядок проведення попереднього судового засідання. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження. Врегулювання спору за участю судді.

Судовий розгляд справи у судовому засіданні. Етапи судового розгляду у адміністративних справах (підготовча частина; розгляд справи по суті; судові дебати; ухвалення та оголошення рішення суду першої інстанції).

Ускладнення в ході судового розгляду: зупинення провадження у справі; відкладення розгляду справи; оголошення перерви.

Зміни в позовному спорі: відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, примирення сторін.

Поняття, види судових рішень та їх форма. Порядок ухвалення судових рішень. Вимоги, яким мають відповідати судові рішення та порядок усунення недоліків у судових рішеннях судом, який його ухвалив. Набрання судовим рішенням законної сили.

Закінчення розгляду справи без винесення рішення по суті (закриття провадження у справі, залишення позовної заяви без розгляду).

ТЕМА 12. Апеляційне провадження

Загальна характеристика апеляційного провадження. Право апеляційного оскарження постанов і ухвал суду першої інстанції та процесуальний порядок його реалізації. Об’єкти та строки апеляційного оскарження.

Підготовка і розгляд справи апеляційним судом. Порядок апеляційного розгляду. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги: залишити апеляційну скаргу без задоволення, а судове рішення - без змін;

скасувати судове рішення повністю або частково і ухвалити нове судове рішення у відповідній частині або змінити судове рішення; скасувати судове рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково; визнати нечинним судове рішення суду першої інстанції повністю або частково і закрити провадження у справі у відповідній частині; скасувати судове рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю; скасувати свою постанову (повністю або частково).

Судові рішення суду апеляційної інстанції.

ТЕМА 13. Касаційне провадження

Касаційне провадження: загальна характеристика. Право касаційного оскарження та процесуальний порядок його реалізації.

Відкриття касаційного провадження. Підготовка касаційного розгляду справи і порядок її розгляду. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції: залишити судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій без змін, а скаргу без задоволення; скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, зокрема, за встановленою підсудністю або для продовження розгляду; скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд; скасувати постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишити в силі рішення суду першої інстанції у відповідній частині; скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі чи залишити заяву без розгляду у відповідній частині; визнати нечинними судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі у відповідній частині; скасувати свою постанову (повністю або частково).

Рішення суду касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги. Законна сила постанови і ухвали суду касаційної інстанції.

ТЕМА 14. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Поняття та загальна характеристика нововиявлених та виключних обставин.

Право на оскарження за нововиявленими та виключними обставинами та порядок його реалізації.

Процедура перегляду адміністративними судами у зв’язку з нововиявленими та виключними обставинами. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами: відмовити в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або

виключними обставинами та залишити відповідне судове рішення в силі; задовольнити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, скасувати відповідне судове рішення та ухвалити нове рішення чи змінити рішення; скасувати судове рішення і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду.

ТЕМА 15. Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ

Особливості розгляду окремих категорій справ незначної складності.

Розгляд окремих категорій складних справ. Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів: органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень; Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності.

Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ: особливості повідомлення учасників про розгляд справи справи; обчислення процесуальних строків; проголошення та вручення судових рішень; апеляційного та касаційного оскарження. Особливості провадження у справах: пов’язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму; щодо реалізації права на свободу мирних зібрань; за зверненням органів доходів і зборів; з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності; з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця; з приводу затримання, примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України.

Особливості розгляду типових та зразкових справ.

ТЕМА 16. Виконання судових рішень в адміністративних справах

Поняття, зміст та правова природа виконавчого провадження. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах. Рішення, що підлягають негайному виконанню.

Процесуальні питання, які вирішуються судом під час примусового виконання рішень в адміністративних справах.

Судовий контроль за виконанням рішень: оскарження рішення, дії чи бездіяльності органу державної виконавчої служби; зобов’язання суб’єкта владних повноважень звітувати перед судом про виконання судового рішення.

Особливості виконання рішень за окремими категоріями адміністративних справ: виконання судових рішень, боржниками за якими є органи державної влади, підприємства, установи, організації; порядок виконання судового рішення

про визнання недійсним нормативно-правового акта.

ТЕМА 17. Застосування європейських стандартів здійснення правосуддя у адміністративному судочинстві

Загальновизнані принципи і норми європейського права як складова частина правової системи України. Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя.

Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства: принцип верховенства права; принцип законності; принцип рівності; процесуальна рівність; принцип змагальності; принципи гласності та відкритості; забезпечення апеляційного та касаційного оскаржень рішень; обов'язковість судових рішень.

Особливості застосування європейських стандартів здійснення правосуддя в адміністративному судочинстві.